

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.1.5>

Б. С. ЖОРНЯК

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії, методики музичної освіти

та інструментальної підготовки,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: bogdana.zhorniak@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-9122-9323>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

У статті розглядається проблема формування творчих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва як однієї із пріоритетних у системі підготовки молодого педагога.

Сьогодні підвищення рівня творчого потенціалу майбутнього вчителя тісно пов'язане з вирішенням важливих проблем освіти і виховання в нашому суспільстві, зростанням ролі людського фактору в загальному процесі перебудови соціального буття, розвитком творчої діяльності мас у всіх сферах соціального і культурного життя.

За цих умов особливого значення набуває підготовка педагога, людини гармонійно розвиненої, суспільно активної, яка поєднує в собі не лише загальну культуру і професійні знання та вміння, а й характеризується творчим ставленням до педагогічної праці, яскраво вираженою орієнтацією на естетично ціннісну творчу діяльність.

Автор розглядає педагогічну творчість як вияв вищої форми активності у професійній діяльності вчителя, прояв його фахової майстерності.

Запорукою педагогічної творчості виступають творчі якості вчителя – природні і набуті здібності гнучко реагувати на певні об'єктивні зміни в освітньому процесі, запроваджувати нестандартні форми навчання, оновлювати зміст навчальних дисциплін та методи їх викладання.

У трактуванні творчих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва варто виділити такі: продуктивне і креативне мислення, уява, фантазія, сміливість думки, інтуїція, гнучкість мислення, мотивація до інноваційного пошуку, здатність до імпровізації, схильність до руйнування усталених стереотипів тощо.

Автор розглядає формування творчих якостей як складний, багатогранний і багатовимірний процес, який здійснюється протягом усього навчання студентів у педагогічному виші.

У практиці підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва сьогодні дедалі більше звертаються до форм і методів активного навчання через творчість студентів. Адже випускник, що володіє постійним і усвідомленим інтересом до творчості, бажанням і вмінням реалізувати свої творчі якості і можливості, більш успішно адаптується до майбутньої професійної діяльності, здатний створювати власний стиль педагогічної праці.

Ключові слова: активне навчання, мистецька освіта, педагогічна творчість, педагог-музикант, творчі професійні якості.

Вступ

Інтенсивні процеси реформування змісту освіти зумовлюють наполегливі пошуки ефективних шляхів вирішення проблеми підготовки вчителя нової формації, кваліфікованого, компетентного фахівця, інтелектуально розвиненої, ініціативної здатної успішно примножувати культурний потенціал держави.

Особливої уваги у зазначеному контексті заслуговує проблема формування особистості педагога, що досконало володіє творчими професійними якостями, які поєднують його фахові знання і вміння і характеризують ступінь його професійної творчості.

1. Постановлення проблеми

Актуальність означеної проблеми зумовлена низкою суперечностей, що існують в системі підготовки майбутніх педагогічних кадрів і виявляються на практиці суперечностями між:

– сучасними світовими тенденціями розвитку освіти і станом та характером освітньої системи України;

– назрілими вимогами та завданнями, що постають перед українським суспільством до освіти та виховання молодого покоління і невідповідним рівнем професійної готовності майбутніх фахівців, зокрема до мистецько-освітньої творчості;

– потребою оновлення змісту і якості педагогічної освіти і недостатньою розробкою теоретико-методологічних засад дослідження означеної проблеми.

2. Аналіз попередніх досліджень

Сучасні теорії педагогіки і філософії освіти пропонують нові концептуальні ідеї і технології, що відображають провідні тенденції мистецької освіти, зумовлені проблемами оновлення її змісту і функцій щодо освітнього процесу. Вони знайшли своє відображення в працях В. Бепалько, С. Вітвицької, О. Дем'янчука, І. Дичківської, О. Дубасенюк, В. Євглуха, С. Лісової, Г. Падалки, О. Ростовського, Л. Хомич, І. Шевченко та ін.

В психолого-педагогічній літературі поняття «педагогічна творчість учителя» трактується по-різному: в контексті творчого характеру освітнього процесу (Л. Виготський, В. Кремень, М. Нікандров, М. Кухта, С. Науменко, О. Піскунова, М. Поташник та ін.); як творчість в діяльності вчителя (В. Воеводін, Е. Громов, І. Гринчук, Б. Кобзар, В. Кремень, Т. Сидоренко, Г. Падалка); як володіння необхідними особистісними і соціально значущими якостями педагога (Дж. Гілфорд, І. Зязюн, А. Маслоу, Н. Кічук, З. Левчук, Л. Лузіна, К. Роджерс, О. Пехота, А. Фурман та ін.); як особлива особистісна потреба (Л. Божович, В. Грибанов, О. Рудницька, Г. Щукіна, К. Юнг).

Актуальні питання розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва стали предметом наукових досліджень М. Букача, О. Виговського, М. Деркача, М. Загвязинського, І. Зазюна, В. Краєвського, О. Кузнецової, Л. Масол, В. Моляко, О. Олексюка, І. Підласого, О. Хомік та ін.

Мета статті. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування творчих якостей майбутніх учителів музичного мистецтва, визначити зміст, форми і методи вирішення досліджуваної проблеми.

3. Результати та дискусії

В сучасних умовах розвитку суспільства перед вищою школою ставиться завдання підготувати творчого вчителя, який не тільки володіє глибокими знаннями та вміннями в галузі мистецької педагогіки і методики, а й здатен бути творчо активним в усіх життєвих ситуаціях.

Творчість – це властивість особистості як суб'єкта діяльності. Для кожного індивіда вона

виступає як суб'єктне утворення, що дає особисту насолоду від власної творчої діяльності.

Творчість вчителя є одним із вирішальних факторів соціально-педагогічної життєдіяльності особистості, її загального і професійного розвитку як суб'єкта суспільних відносин в освітньому процесі.

На думку А. Маслоу, творча спрямованість дається кожному від народження, але губиться більшістю під дією середовища [Головін : 463].

Хуа Вей зазначає: «творчість передбачає не обов'язково створення чогось нового за початковим матеріалом, а може мати форму комбінації певних відомих елементів, руйнування шаблонів. Це стосується і професії вчителя, бо творчість – стрижнева характеристика його особистості [Хуа Вей: 167].

Учені з Туреччини зазначають, що «творча діяльність людини зумовлена двома групами факторів – внутрішніми силами особистості і зовнішніми умовами» [Eğilmez, Eğilmez, Engür : 101].

Педагогічний словник визначає педагогічну творчість як оригінальне та високоєфективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики [Зуєнко : 191].

У практиці підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва творчість розглядається як найвищий ступінь мотивованого навчання, пізнавальних інтересів, мислення, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, що вирізняється новизною, оригінальністю, унікальністю. У музичній творчості головну роль відіграє синтез емоційного відгуку на музичний твір і креативного (здатного до творчості) мислення, абстрактного і конкретного, логіки та інтуїції, творчої уяви, здатності приймати швидкі самостійні рішення і мислити аналітично.

Досліджуючи проблему педагогічної творчості майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми виділяємо серед низки важливих її компонентів творчі якості, як особистісне утворення, природні і набуті здібності швидко і гнучко реагувати на певні об'єктивні зміни в освітньому процесі, запроваджувати нестандартні форми і методи навчання і виховання, оновлювати зміст навчальних дисциплін, методику їх викладання, розв'язувати педагогічні завдання.

У нашому трактуванні творчих якостей вчителя має місце продуктивне і креативне мислення, творча уява, фантазія, сміливість

думки, гнучкість мислення, мотивація до інноваційного пошуку, здатність до імпровізації, схильність до руйнування усталених стереотипів.

На думку А. Фурмана, творчі здібності особистості «знаходять процесуальний вияв у ментальних актах вільного (спонтанного), мало усвідомленого й відносно неконтрольованого потоку психічних образів, асоціацій, переживань і думок, що характеризується новизною та оригінальністю створеного продукту [Фурман : 49]

Ми визначаємо творчі якості педагога як здібність перетворювати педагогічну діяльність у творчий процес, як динамічну якість особистості вчителя, сприяє його самореалізації на основі творчості. Природні творчі здібності, зумовлені внутрішніми силами особистості, зазнають зовнішнього впливу, завдяки певним умовам, тобто їх можна формувати, розвивати, удосконалювати, створюючи на цій основі власну систему творчих якостей.

Спеціальні дослідження свідчать про те, що кожна людина в тій чи іншій мірі володіє творчими якостями, але використовує всього 8-10% їх у різних формах своєї діяльності. Саме тому процес творчого розвитку майбутнього вчителя повинен стати важливою складовою освітнього процесу вишу – способом мислення, поведінки, мотивації, що спонукає до творчості, ініціативи, пошуку новаційних ідей і способів їх вирішення.

Творчі якості студента є найвищим вираженням його продуктивної творчості і активності у навчанні. Вони виступають головною ознакою його професійної здатності до імпровізації, виконавства, емоційно-естетичного сприймання музичного мистецтва.

Тенденція в сучасній мистецькій педагогіці – активізувати процес музично-естетичного виховання молоді через творчу навчальну діяльність. Формування творчих якостей майбутніх учителів музичного мистецтва сприяють

сучасні форми і методи активного навчання – рольові та ділові ігри, робота в парах і мікрогрупах, розв'язування і складання педагогічних ситуацій, моделювання педагогічних проблем, кейс-методи, брейн-ринги, педагогічні проекти, творчі програми, презентації ідей тощо, які вимагають від кожного студента самостійного пошуку, творчої розумової діяльності, продуктивної праці думки.

Зі студентами важливо обговорювати дискусійні питання про шляхи становлення творчої особистості вчителя, проводити колективні дискусії на теми: «творча особистість», «творчий підхід», «творчий почерк», «творчий процес».

Такі форми і методи освітньої роботи стимулюють когнітивні процеси, розвивають важливі творчі якості майбутніх вчителів-музикантів – асоціативне мислення, аналітичний підхід до сприйняття музики, логічну музичну пам'ять, творчі пізнавально-діяльнісні потреби, креативність, творчу ініціативу, емоційне сприйняття музичного твору

Висновки

Отже, формування майбутнього вчителя як творчої особистості, здатної до створення якісно нового, значущого для практичної педагогічної діяльності – одне з найважливіших завдань сучасної науки та практики. Творчі педагогічні якості є сукупністю тих особливостей майбутнього вчителя, що забезпечують його професійне становлення, набуття ним досвіду творчої професійної діяльності, формуванню його творчого потенціалу – високого професійного рівня, фахової спроможності, педагогічної творчості, мотивації до інноваційного пошуку, професійного самовдосконалення.

Забезпечення оптимальних умов і можливостей для повноцінного розвитку та реалізації творчого потенціалу молодого педагога-музиканта є найважливішим соціально-педагогічним завданням в системі вищої музичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головін С. Словник практичного психолога. Мінськ, Хорвест, Видавництво АСТ, 2001. 800с.
2. Зуєнко Н. Діалогова сутність зорієнтованої парадигми освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи. Збірник наукових праць*. Кривий Ріг, 2014. С. 191–197
3. Фурман А.А. Психодіагностика особистісної адаптованості. Наукове видання. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 197 с.
4. Хуа Вей. Критеріальний апарат діагностування творчого потенціалу майбутніх учителів музики. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. Суми : Збірник наукових праць. Вип.1(9), 2017. С. 167–175.
5. Kretlow A. G., Wood C. L., Cooke, N. L. (2011). Using In-Service and Coaching to Increase Kindergarten Teachers' Accurate Delivery of Group Instructional Units. *The Journal of Special Education*, 44 (4), 234–246. URL: <https://doi.org/10.1177/0022466909341333> (Lass accessed: 23.03.2021).

6. Hatice Onuray Eğilmez, Özgür Eğilmez, Doruk Engür (2018). Democratic Perception and Attitudes of Pre-Service Music Teachers in Turkey. Department of Music Education, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)* Vol. 7, No. 2, pp. 100–108.

7. Shannon D.K., Snyder P.A., Hemmeter M.L., McLean M. (2021). Exploring Coach–Teacher Interactions Within a Practice-Based Coaching Partnership. *Topics in Early Childhood Special Education*. 40 (4) 229–240. doi:10.1177/0271121420910799.

REFERENCES

1. Holovin, S. (2001). *Slovník praktického psychologa [Dictionary of a practical psychologist]*. Minsk, Khorvest. Vydavnytstvo AST [in Belarusian].

2. Zuienko, N. (2014). Dialohova sutnist zorientovanoi paradyhmy osvity. [The dialogical essence of the oriented paradigm of education] *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. Zbirnyk naukovykh prats*. Kryvyi Rih. 191–197 [in Ukrainian].

3. Furman, A.A. (2000). *Psykhodiahnostyka osobystisnoi adaptovanosti. [Psychodiagnostics of personal adaptability]*. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].

4. Khua Vei. (2017). Kryterialnyi apparat diahnostuvannia tvorchoho potentsialu maibutnikh uchyteliv muzyky. [Criterion apparatus for diagnosing the creative potential of future music teachers]. *Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia – Current issues of art education and upbringing*, 1(9). 167–175 [in Ukrainian].

5. Kretlow, A.G., Wood, C.L., Cooke, N.L. (2011). Using In-Service and Coaching to Increase Kindergarten Teachers' Accurate Delivery of Group Instructional Units. *The Journal of Special Education*, 44 (4), 234–246. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0022466909341333>.

6. Hatice Onuray Eğilmez, Özgür Eğilmez, Doruk Engür (2018). Democratic Perception and Attitudes of Pre-Service Music Teachers in Turkey. Department of Music Education, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)* Vol.7, No.2, pp.100–108.

7. Shannon, D.K., Snyder, P.A., Hemmeter, M.L., Mc Lean, M. (2021). Exploring Coach–Teacher Interactions Within a Practice-Based Coaching Partnership. *Topics in Early Childhood Special Education*. 40 (4) 229–240. doi:10.1177/0271121420910799.

B. Ye. ZHORNIAK

Candidate of Pedagogy,

Senior Lecturer of the Department of Theory,

Methodology of Music Education and Instrumental Field,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”

of the Volyn regional Council, Lutsk, Ukraine.

E-mail: bogdana.zhorniak@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-9122-9323>

WAYS OF FORMING CREATIVE SKILLS OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART IN THE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article describes the forming and development of creative skills for the future teacher of musical art as one of the priorities in the systematic training of a young educator.

Today the increase of the artistic and creative potential of the future teacher is closely linked to resolving of the important issues of education and upbringing in our society, increasing the role of the human factor in the general process of restructuring the social existence, development of creative activities for people in all spheres of social and cultural life.

In these circumstances the great importance is attached to the training of the teacher as a balanced and socially active individual, who not only embodies and combines the general culture, professional skills and abilities, but is also characterized by creative approach to the profession of educating, prominently displayed orientation towards the aesthetically valued creative activity.

The author of the article considers pedagogical creativity to be the demonstration of the advanced form of activity in the professional functioning of a teacher, the display of great professional skill.

The key to the pedagogical creativity are the inborn and acquired skills of the teacher to be flexible in reacting to certain objective changes in the educational process, to introduce non-standard forms of education, and to refresh the content of the academic disciplines and teaching methods.

When describing the creative skills of a future teacher it is important to point out the following ones: productive and creative thinking, imagination, fantasy, courage of thought, intuition, flexible thinking, motivation for innovative research, ability to improvise, propensity to destroy established stereotypes, etc.

The author regards the process of forming creative skills as a complex, multifaceted and a multi-dimensional one, which is carried out during the entire course of teaching students in a pedagogical higher educational establishment.

Today, in the course of practical training of the future teachers of musical art we increasingly turn to the forms and methods of active teaching through students' creativity. After all, a graduate who possesses a constant and an established interest for creativity as well as the willingness and capability to implement his/her creative skills and abilities will be more successful in adapting to the future professional activity, and will be capable of creating his/her own style of pedagogical work.

Key words: active learning, artistic education, pedagogical creativity, musical teacher, creative professional skills.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021

The article was received 20.01.2021